

Nr 28.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp, m. m.; given Stockholms slott den 4 januari 1944.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp;
- 2) förordning om ändrad lydelse av 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning;
- 3) lag om ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag); samt
- 4) förordning om ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag
till
Förordning
om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937
(nr 339) om mödrahjälp.

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 om mödrahjälp¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Kvinna, som — — — av statsmedel.

Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst fyrahundra eller, vid flerbörd, högst femhundra kronor.

Då anledning — — — räntefritt lån.

Mödrahjälp må ej avse tid, som infaller senare än sex månader eller, såvitt fråga är om hjälp till tandvård, nio månader efter nedkomsten. Socialstyrelsen äger dock, när särskilda skäl därtill äro, medgiva undantag från vad sålunda stadgas.

2 §.

Mödrahjälp lämnas — — — svenska medborgare.

Hjälp enligt — — — dess födelse.

Mödrahjälp må icke lämnas till kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnesslöa, fallande-sjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller till kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

4 §.

Ansökan om — — — av barnavårdsmanen.

Mödrahjälp skall, där det kan ske, sökas i god tid före den väntade nedkomsten. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsbörden, må den icke upptagas till prövning. Socialstyrelsen äger dock, där sökande finnes hava anfört giltigt skäl för att ansökan ej ingivits inom nämnda tid, medgiva, att ansökan, som ingivits senast å sjuttiofemte dagen efter barnsbörden, upptages till prövning.

Vid ansökan skall fogas intyg, utfärdat av läkare, barnmorska, distrikts-sköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska och utvisande antingen att kvinnan är havande eller att hon fött barn. Intyg

¹ Senaste lydelse se SFS 1940: 786.

av sist angivet innehåll må även vara utfärdat av annan känd och trovärdig person samt skall innehålla uppgift om dagen för nedkomsten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944 men äger icke tillämpning i fall, då barnsörden ägt rum före nämnda dag.

Förslag

till

Förordning

**om ändrad lydelse av 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937
(nr 338) om moderskapspenning.**

Härigenom förordnas, att 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 om moderskapspenning¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

2 §.

Moderskapspenning lämnas — — — svenska medborgare.

Rätt till moderskapspenning tillkommer icke kvinna, vilken är intagen å straffanstalt eller därmed jämförlig anstalt, å tvångsarbetsanstalt, alkoholistanstalt, allmän uppfostringsanstalt eller skyddshem, eller å anstalt för sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka, och ej heller kvinna, som av fattigvården mottagits till stadigvarande försörjning.

Ej heller — — — erkänd sjukkasse.

6 §.

Då ansökan — — — erhållande därav.

Sjukkasen skall därjämte skyndsamt verkställa utredning rörande omständigheter av betydelse för bedömande av kvinnans rätt till moderskapspenning. Har kvinnan genom intyg av läkare, barnmorska, distriktssköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska gjort sannolikt, att havandeskapet är längre framskridet än i åttonde månaden, må, därest i övrigt kvinnan befinnes äga rätt till moderskapspenning, såsom förskott å denna ett belopp av fyrtio kronor omedelbart utbetalas. Utbetalningen skall i sådant fall ske till vederbörande barnavårdsnämnd, som har att tillställa kvinnan beloppet. Eljest må moderskapspenning ej utbetalas, förrän till sjukkasen inkommit intyg, utfärdat av läkare, barnmorska eller annan känd och trovärdig person, att kvinnan fött barn.

Intyg som — — — för nedkomsten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944.

¹ Senaste lydelse av 6 § se SFS 1940: 787.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 9 § barnavårdslagen den 6 juni 1924¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

9 §.

1 mom. Ordinarie sammanträden — — — kännedom kungöras.

Extra sammanträde — — — nämnden beslutar.

2 mom. Ärende må — — — äro tillstades.

För beslut — — — om beslutet.

3 mom. Omröstning till — — — ordföranden biträder.

Val skall — — — av tjänstebefattning.

4 mom. Barnavårdsnämnden må uppdraga åt en inom nämnden vald delegation, bestående av minst tre ledamöter, att å nämndens vägnar vidtaga åtgärd, som åligger nämnden jämlikt 5 § förordningen om mödrahjälp. För beslutförhet fordras att flera än hälften av delegationens ledamöter, dock minst tre, äro tillstades.

5 mom. Rörande påföljd — — — om stadsfullmäktig.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor.

Härigenom förordnas, att 32 § förordningen den 26 juni 1931 om erkända sjukkassor² skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

32 §.

Centralsjukklssa skall — — — tvåhundraogttio dagar.

Moderskapshjälp utgår — — — nyss nämnts.

Centralsjukklssa må på ansökan av kvinnlig medlem, som vid tiden för ansökningsn varit medlem av erkänd sjukklssa under oavbrutet minst två-

¹ Senaste lydelse se beträffande 2 mom. SFS 1934: 204 och beträffande 3 mom. SFS 1931: 179.

² Senaste lydelse se SFS 1940: 788.

hundrasjuttio dagar och som genom intyg av läkare, barnmorska, distrikts-sköterska eller vid mödra- eller barnavårdscentral anställd sjuksköterska gör sannolikt, att hon befinner sig i havandeskap, längre framskridet än i åttonde månaden, såsom förskott å henne tillkommande moderskapshjälp omedelbart utbetala sextio kronor.

Där till — — — utbekomma beloppet.

Moderskapshjälp må — — — stycket sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1944.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 4 januari 1944.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *vissa ändringar i förordningen om mödrahjälp m. m.* samt anför:

Inledning.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 13) har Kungl. Maj:t förut denna dag på min hemställan föreslagit riksdagen att för budgetåret 1944/45 till Mödrahjälp anvisa ett förslagsanslag av 12,800,000 kronor. Jag omnämnde i samband därmed, att jag ämnade förorda en höjning av mödrahjälpens maximibelopp från 300 till 400 kronor samt att därigenom beräknades uppkomma en kostnadsökning för nästa budgetår å 1 miljon kronor. Jag anhåller nu att till närmare behandling få upptaga denna fråga jämte vissa andra i sammanhang därmed stående frågor rörande ändringar i förordningen om mödrahjälp m. m.

Gällande författningsbestämmelser.

Enligt förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjälp kan kvinna, som i anledning av havandeskap eller barnsbörd är i uppenbart behov av understöd, tillerkännas mödrahjälp av statsmedel. Hjälpen lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, dock högst till ett sammanlagt värde av 300 kronor. Då anledning därtill finnes, må mödrahjälp helt eller delvis lämnas såsom räntefritt lån. För behandling av frågor rörande mödrahjälp skall i varje landstingsområde och i varje stad, som icke deltagar i landsting, finnas en mödrahjälpsnämnd. Ansökan om mödrahjälp skall ingivas till barnavårdsnämnden i den kommun, där kvinnan vistas. Barnavårdsnämnden skall avgiva yttrande över ansökningen till mödrahjälpsnämnden i orten samt därvid översända handlingarna i ärendet. Tillstyrkan av mödrahjälp skall tillika innefatta förslag till lämpliga hjälpåtgärder. Mödrahjälpsnämnden har därefter att meddela beslut i ärendet. I beslut, varigenom mödrahjälp beviljas, skall angivas vilka huvudsakliga behov hjälpen avser att täcka. Det åligger barnavårdsnämnden att verkställa beslut, varigenom mödrahjälp beviljats, ävensom att vaka över att hjälpen kommer till användning i enlighet med givna föreskrifter.

Vid sidan av mödrahjälpen finnes en annan hjälpform till stöd för mödrar och barn, nämligen *moderskapspenningen*. Denna utgår med en summa av 75 kronor till kvinna, som ensam eller, om hon är gift och sammanbor med mannen, tillsammans med denne icke vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt upptagits till ett beskattningsbart belopp, uppgående till minst 2,500 kronor. Prövnings- och utbetalningsförfarandet är i fråga om moderskapspenningen anförtrött åt sjukkassorna, som därefter av statsmedel erhålla ersättning för utgivna belopp. Moderskapspenningen utgår i allmänhet kontant och är avsedd att utgöra bidrag till täckande av sådana extra kostnader, som regelmässigt kunna förekomma vid barnsbörd, såsom utgifter för resor antingen för barnaföderskan till och från förlossningsanstalten eller för barnmorskan till och från barnaföderskan, vidare för hemhjälp, sängutrustning och småkläder åt barnen samt i någon mån för utrustning åt barnaföderskan under sista delen av havandeskapsperioden.

Moderskapshjälpen utgår till kvinna, som omedelbart före barnsbörden varit medlem av erkänd sjukkassa under oavbrutet minst 270 dagar, med i regel 110 kronor. Till moderskapshjälpen utgår statsbidrag med 75 kronor. Moderskapspenning och moderskapshjälp kunna icke utgå samtidigt. Den senare hjälpformen är avsedd för samma ändamål som den förra.

*Mödrahjälpen*s uppgift är att efter individuell behovsprövning giva ytterligare hjälp åt den kvinna, som i anledning av havandeskap och barnsbörd råkat i ekonomiskt nödläge, vilket icke kan avhjälpas genom moderskapspenning respektive moderskapshjälp.

Höjning av mödrahjälpen's maximibelopp.

Tidigare behandling av frågan.

Frågan om höjning av mödrahjälpen's maximibelopp har varit aktuell vid flera tillfällen.

Sålunda har jag vid avlåtandet av proposition nr 308 till 1942 års riksdag angående anslag till mödrahjälpsverksamheten m. m., efter att tidigare ha avvisat ett förslag om att sammanslå moderskapspenningen och mödrahjälpen, anfört bland annat följande:

Förut har jag avstyrkt en höjning av mödrahjälpen's maximibelopp i samband med avskaffande av moderskapspenningen. Jag vill emellertid icke förneka, att enligt min åsikt den inträdda pristäldningen i och för sig skulle kunna motivera en höjning av sagda maximibelopp. Med hänsyn därtill att för närvarande mödrahjälp i allmänhet utgår med belopp avsevärt understigande maximibeloppet och att därför utrymme för höjning av understöden inom ramen av gällande bestämmelser finnes, vill jag dock icke nu framlägga förslag i sådan riktning. Jag räknar därvid med att mödrahjälpsnämnderna vid bestämmande av understödsbeloppen i de särskilda fallen skola taga vederbörlig hänsyn till den ökning i levnadskostnaderna, som ägt rum.

Vidare har *medicinalstyrelsen* föreslagit höjning av mödrahjälpen's maximibelopp i samband med ett av ämbetsverket den 1 oktober 1942 framlagt förslag angående bidrag av statsmedel till vissa resor inom den förebyggande mödra- och barnvården.

Då resekostnaderna överstege 10 kronor borde enligt medicinalstyrelsens mening, utöver moderskapspenningen eller moderskapshjälpen, särskilt bidrag till dessa kostnader utgå. Härför borde lämpligen mödrahjälpen anlitas. Under återopande av en inom socialstyrelsen verkställd utredning rörande förekomsten av bidrag med mödrahjälsmedel till resor i samband med förlossning framhöll medicinalstyrelsen, att det vore uppenbart, att talrika fall funnes, i vilka hela mödrahjälsbeloppet redan utnyttjats för andra ändamål än resebidrag. För att möjliggöra utvidgning av mödrahjälpen att i större utsträckning än som tidigare varit fallet omfatta även resekostnader syntes det styrelsen nödvändigt att höja mödrahjälsens maximibelopp.

Vid anmälan i proposition nr 200 till 1943 års riksdag av medicinalstyrelsens ifrågavarande förslag anförde jag bland annat följande.

Den inom socialstyrelsen verkställda utredningen i ärendet utvisar, att mödrahjälsens maximibelopp hittills uttagits allenast i mycket begränsad omfattning. I det stora flertalet förlossningsfall torde därför erforderligt resebidrag kunna tillhandahållas inom ramen för nuvarande maximibelopp. Såsom medicinalstyrelsen och socialstyrelsen framhållit, torde det emellertid otvivelaktigt finnas ett icke obetydligt antal fall, där möjlighet för närvarande saknas att med anlitan av mödrahjälsens maximibelopp — jämsides med andra föreliggande behov — täcka kostnaden för barnmorskas eller barnaföderskas resa i samband med förlossning och eftervård. En höjning av gällande maximibelopp torde därför vara påkallad. Då frågan om grunderna för mödrahjälsens utgående under nästa budgetår från Kungl. Maj:ts sida redan underställts riksdagen i samband med statsverkspropositionen, anser jag mig icke kunna yrka, att förslag i sådant syfte nu framläggas. I anslutning till vad medicinalstyrelsen anført torde emellertid åtgärder böra vidtagas för att rikta barnmorskornas, barnavårdsnämndernas och mödrahjälsnämndernas uppmärksamhet på redan förefintliga möjligheter att erhålla bidrag till ifrågavarande resekostnader. Härvid synes man i likhet med medicinalstyrelsen böra räkna med, att resekostnader, understigande 10 kronor, skola anses täckta genom moderskapspenningen och att alltså endast kostnader, överstigande nämnda belopp, böra bestridas av mödrahjälsmedel.

I motion (II: 35) vid 1943 års riksdag hemställdes om höjning av mödrahjälsens maximibelopp från nuvarande 300 kronor till 350 kronor i de fall då, utöver andra hjälpformer, behov av tandvård nödvändigtvis måste tillgodoses. I motionen framhölls, att kostförbättring och tandvård otvivelaktigt toge den största delen av mödrahjälsmedlen i anspråk samt att tandvårdskostnaderna ofta bleve ganska stora och många gånger utgjorde ända till två tredjedelar av maximibeloppet, varigenom andra hjälpbehov icke alls eller endast delvis kunde tillgodoses. Maximibeloppet hade därjämte vid mödrahjälsens tillkomst representerat ett större värde än nu med hänsyn till levnadskostnadernas ökning. Det vore därför önskvärt, att intill dess folk-tandvården bleve utbyggd maximibeloppet kunde höjas i sådana fall då tandvårdsbehandling vore nödvändig.

Andra lagutskottet framhöll i sitt utlåtande över motionen (nr 34), att det torde vara obestriddigt, att modern hade behov av en noggrann tandvård i samband med havandeskap samt att denna tandvård icke borde vara endast partiell utan innefatta en fullständig sanering av munhålan. Kostnaderna

härfor torde dock stundom bliva så stora, att mödrahjälpens maximibelopp icke försloge, därest kostnaderna måste bestridas av mödrahjälpsmedel och samtidigt behov av mödrahjälp i annan form föreläge. Ett skäl för en ökning av maximibeloppet utgjorde även den höjning av allmänna prisnivån, som ägt rum. En höjning av mödrahjälpens maximibelopp kunde givetvis väcka betänkligheter i nuvarande statsfinansiella läge, men övervägande skäl talade dock enligt utskottets mening för att denna fråga gjordes till föremål för en utredning, varvid bland annat borde närmare övervägas huruvida, i enlighet med vad i motionen hemställts, förhöjt belopp kunde föreskrivas utgå endast under den förutsättningen, att behov av tandvård föreläge.

I enlighet med utskottets förslag anhöll riksdagen i skrivelse (nr 284) om skyndsamt utredning beträffande, bland annat, frågan om höjning av mödrahjälpens maximibelopp.

Genom beslut den 17 juni 1943 uppdrog Kungl. Maj:t ifrågavarande utredning åt socialstyrelsen.

I skrivelse den 12 november 1943 har socialstyrelsen därefter till fullgörande av nyssnämnda uppdrag framlagt utredning och förslag i frågan.

Socialstyrelsens utredning den 12 november 1943.

Socialstyrelsen har till en början verkställt utredning rörande den hittillsvarande tillämpningen av mödrahjälpsförordningen. I följande av styrelsen uppgjorda tabeller belysas huvuddragen av utvecklingen.

Mödrahjälpens värde samt hjälpta mödrar åren 1938—1942.

Kalenderår	Mödrahjälp, kronor		Hjälpta mödrar		Genomsnittligt belopp per beviljad ansökan, kronor
	Bidrag utan återbetalnings-skyldighet	Lån	Antal	Procent av antal levande födda barn	
1938	6,711,597	138,705	34,265	34.9	200
1939	8,554,998	124,618	45,726	47.2	190
1940	6,706,644	107,845	42,178	44.0	162
1941	8,754,542	72,456	50,071	50.4	176
1942	9,953,523	34,456	53,681	47.3	186

Av riksdagen anslagna medel och nettoutgifterna under budgetåren 1938/39—1943/44.

Budgetår	Anslag kronor	Nettoutgifter kronor
1937/38 ¹⁾	1,000,000	2,523,367
1938/39	1,700,000	8,691,633
1939/40	5,800,000	7,278,190
1940/41	6,500,000	7,374,015
1941/42	6,500,000	9,473,396
1942/43	7,500,000	10,014,951
1943/44	9,500,000	

¹⁾ Första halvåret 1938.

Att, såsom av de sålunda lämnade uppgifterna framgår, såväl det genomsnittliga beloppet per mödrahjälsfall som procenttalet av mödrar, som erhållit hjälp, var lägre år 1940 än året därförut torde enligt socialstyrelsens mening bero därpå att mödrahjälsnämnderna såsom en följd av den kritik av verksamheten som utövades av riksdagens revisorer skärpte prövningen i de olika fallen.

Socialstyrelsen framhåller därefter, att mödrahjälpen redan från verksamhetens början den 1 januari 1938 fick en betydligt större omfattning än vad man vid dess planerande räknat med. Orsaken härtill syntes främst ha varit, att ett avsevärt större antal mödrar än som förutsatts visade sig vara i uppenbart behov av understöd i samband med havandeskap och barnsbörd. Vidare hade mödrahjälpsens ursprungliga verksamhetsområde i praktiken så småningom fått en vidare omfattning än som vid dess tillkomst förutsatts, beroende på dels att inom dess ram numera tillgodosåges vissa av de hjälpbehov, som då ansågos huvudsakligen böra bestridas med moderskapspenningen respektive moderskapshjälpen, men som bland annat till följd av prisstegringen icke kunnat helt täckas härav, och dels att mödrarnas behov av tandvård ansetts böra tillgodoses genom mödrahjälp.

Beträffande mödrahjälpsens relativa fördelning på olika hjälpformer hänvisar socialstyrelsen till följande tabell:

Mödrahjälpsens fördelning på olika hjälpformer, i procent av den beviljade mödrahjälpsens värde, halvårsvis $\frac{1}{7}$ 1941— $\frac{30}{6}$ 1943.

Hjäl p f o r m e r	1 9 4 1	1 9 4 2		1 9 4 3
	$\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$	$\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$	$\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$	$\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$
Tandvård.....	21.1	21.4	21.9	21.1
Kostförbättring.....	19.2	18.4	15.1	13.9
Hemhjälp.....	10.8	11.1	11.0	10.7
Barnets utrustning.....	7.0	8.0	9.2	9.7
Moderns utrustning.....	29.4	29.0	31.0	31.2
Inackordering.....	7.4	7.5	7.4	7.5
Barnvagn.....	2.7	3.0	2.8	3.8
Övriga ändamål (huvudsakligen kostnader för resor och sjukvård)....	2.4	1.6	1.6	2.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0

Socialstyrelsen anför vidare:

Antalet fall i vilka mödrahjälsnämnderna beviljat maximibelopp, varmed här avses understöd med 275—300 kronor, kan icke redovisas annat än för enstaka tidsperioder. Av tillgängliga uppgifter synes dock framgå att antalet maximifall befinner sig i ökning. Sålunda visade en undersökning avseende första kvartalet år 1941 att 12 procent av samtliga mödrar, som erhöillo hjälp, fingo maximibelopp, medan motsvarande procenttal för första halvåret 1943 stigit till 20 procent. Detta procenttal skulle med säkerhet vara avsevärt större, därest icke vissa mödrahjälsnämnder systematiskt reserverade maximibeloppet för ett fåtal hjälpsökande med utomordentligt trängande hjälpbehov.

Av maximifallen första halvåret 1943 har tandvårdsbehov förelegat i 40 %,

motsvarande 2,193 mödrar. Av dessa mödrar, som beviljats maximibelopp, inkluderande tandvård, ha 238 eller 11 procent haft tandvårdskostnader uppgående till högst 50 kronor, 832 eller 38 procent över 50 men högst 100 kronor, 1,074 eller 49 procent över 100 men högst 200 kronor samt 49 eller 2 procent över 200 kronor.

Att märka är att den allmänna prisstegringen sedan år 1938 givetvis medfört, att mödrahjälpens realvärde avsevärt minskat. Lednadskostnadsindex har från den 1 januari 1938 till den 1 oktober 1943 stigit med 44 %.

Socialstyrelsen har inhämtat yttranden från samtliga mödrahjälpnsämnder rörande förslaget till höjning av mödrahjälpens maximibelopp. Samtliga nämnder ha ansett, att en dylik höjning bör komma till stånd.

Tio nämnder ha tillstyrkt förslaget i förenämnda riksdagsmotion att höjningen endast skulle avse sådana fall då, utöver andra hjälpformer, behov av tandvård föreläge. Fyra nämnder ha ansett, att det förhöjda beloppet borde utgå förutom i samband med tandvårdsbehov även på grund av andra uppkomna behov. Två av dessa senare nämnder, nämnderna i Gävle stad och Gävleborgs läns landstingsområde, ha föreslagit förhöjning även vid kostsamma resor i samband med förlossningen; en nämnd, i Stockholms läns landstingsområde, vid flerbarnsfödslar och i de fall, då mödrahjälpen beviljas till inackordering å mödrahem; samt majoriteten i mödrahjälpnsämnden i Jönköpings läns landstingsområde enbart vid inackordering å mödrahem. Femton nämnder ha föreslagit generell höjning utan att såsom förutsättning härför kräva förekomsten av något särskilt hjälpbehov. Två nämnder, i Kopparbergs och Kronobergs läns landstingsområden, ha velat bibehålla den nuvarande maximigränsen men förordat att ett förhöjt belopp skulle kunna utgå i vissa fall, dock utan att behovet skulle vara av viss art. Mödrahjälpnsämnden i Stockholms stad har alternativt föreslagit detsamma.

Beträffande maximibeloppets storlek ha flertalet nämnder tillstyrkt det i motionen föreslagna beloppet 350 kronor. Fyra nämnder ha föreslagit ett maximibelopp å 400 kronor och två nämnder 500 kronor. Några nämnder ha tillstyrkt höjning utan angivande av visst belopp.

Socialstyrelsen har för sin del anfört:

Styrelsen vill erinra om att levnadskostnadsindex från den 1 januari 1938 till den 1 oktober 1943 ökat med något mer än 44 procent, vilket betyder, att mödrahjälpens maximibelopp för att uppvisa en liknande stegring skulle behöva höjas från 300 till 432 kronor. Såväl det genomsnittliga beloppet per ansökan som det genomsnittliga antalet beviljade maximibelopp förete också en stigande tendens.

Det må å ena sidan framhållas, att den överflyttning av uppgifter från moderskapspenningen respektive moderskapshjälpen till mödrahjälpens, som tidigare berörts, torde komma att öka i samband med att barnavårdsnämnderna och barnmorskorna mera allmänt få sin uppmärksamhet riktad på möjligheten att erhålla mödrahjälp till barnaföderskas resa till förlossningsanstalt och barnmorskas resa till barnaföderska.

Å andra sidan torde den nyssnämnda överflyttningen av moderskapspenningens och moderskapshjälpens uppgifter till mödrahjälpens i många fall kunna motverkas och mödrahjälpensmedel frigöras för annan användning genom en intensifierad upplysnings- och rådgivningsverksamhet för kvinnorna från de erkända sjukhassorna sida. Socialstyrelsen har i sådant syfte nyligen trätt i förbindelse med pensionsstyrelsen. Effekten av en allmänt mera ändamålsenlig användning av moderskapspenningen och moderskapshjälpen torde emellertid icke överdrivas. För barnets utrustning, som möjligen skulle kunna

till viss del tillgodoses genom moderskapshjälpen, användes under budgetåret 1942/43 av mödrahjälsmedel 954,277 kronor, fördelade på 21,076 fall, det vill säga i medeltal 45 kronor per sådant fall. Ehuru ett mera ändamålsenligt utnyttjande av de av sjukkassorna förmedlade mödraunderstöden alltså icke kan nämnvärt minska behovet av en höjning av mödrahjälpens maximibelopp, har styrelsen ändå i förevarande sammanhang velat rikta uppmärksamheten på förhållandet.

Socialstyrelsen uttalar såsom sin uppfattning, att antalet fall där maximibeloppet utdelats skulle ha överstigit 20 procent, därest icke vissa nämnder reserverat maximibeloppet för ett fåtal hjälpsökande med trängande hjälpbehov.

Under åberopande av det anförda och med hänvisning till mödrahjälsnämndernas yttranden ger styrelsen uttryck för den meningen att höjning av mödrahjälpens maximibelopp bör genomföras snarast möjligt. Beträffande det sätt, varpå en sådan höjning bör ske, yttrar styrelsen:

Med hänsyn till att bidrag till tandvård utgått i mindre än hälften eller 40 procent av de under första halvåret 1943 beviljade maximibeloppen och att i nära 50 procent av dessa tandvårdsfall kostnaderna uppgått till högst 100 kronor vill styrelsen avvisa tanken på att begränsa höjningen till att gälla endast sökande, som ha behov av tandvård.

Vissa mödrahjälsnämnder ha föreslagit, att särskilda bestämmelser skulle gälla för fall, där behov av vistelse å mödrahem föreläge och där mera avsevärda kostnader för resor funnes. Styrelsen anser helt allmänt det vara mindre lämpligt att införa några undantagsbestämmelser för vissa kategorier hjälpbehövande. Det kan nämligen med fog befaras, att missnöje lätt uppstår, därest vissa mödrar med behov, som privilegierats i bestämmelserna, skulle erhålla hjälp till högre värde än mödrar med lika stora behov men av annan art. Det synes styrelsen i stället angeläget att maximibeloppet sättes så högt att beviljad mödrahjälp i regel kan täcka sådana extraordinära behov.

Styrelsen vill därför föreslå, att maximibeloppet, med ett undantag, som nedan skall beröras, bestämmas till 400 kronor. Givetvis kommer det, oavsett maximibeloppets storlek inom rimliga gränser, alltid att finnas ett antal fall, där det skulle vara önskvärt att kunna bevilja ännu högre belopp. Att för dessa fall, såsom av vissa mödrahjälsnämnder föreslagits, giva socialstyrelsen rätt att överskrida maximibeloppet synes icke lämpligt. Skulle nämligen en sådan bestämmelse införas, bleve det svårt att undgå en tillämpning i sådan omfattning, att socialstyrelsen finge fungera såsom mödrahjälsnämnd för flera tusen mödrahjälsärenden. Att återigen giva mödrahjälsnämnderna själva dylik befogenhet torde få anses helt uteslutet. Av praktiska skäl måste man därför överlåta avhjälpandet av dessa behov till de lokala socialvårdsorganen i kommunerna.

Socialstyrelsen övergår härefter till frågan om högre maximibelopp vid flerbörder och anför härom:

Moderskapspenningen utgår med samma belopp vare sig kvinnan föder ett eller flera barn. Någon hjälp att täcka det extra behov, som vid flerbörd uppstår för barnens utrustning, gives alltså icke härigenom. Vidare tillkommer, att större behov i regel uppstå för hemhjälp, kostförbättring och barnvagn. Dessutom bör man i detta sammanhang uppmärksamma att flerbörd plågar förekomma flera gånger i samma familj. Man torde också kunna utgå från att andra mödrar lättare skulle förstå en särbestämelse av nämnda art än beträffande till exempel tandvård.

Under tioårsperioden 1931—1940 förekommo 13,6 flerbörder per 1,000 barnsbörder. De fall som komma att inträffa bland kvinnor, vilka äro berättigade till mödrahjälps maximibelopp, torde bliva jämförelsevis få. Av ekonomiska skäl synes alltså icke föreligga någon anledning till tvekan inför en höjning av maximibeloppet i dessa fall från 400 till 500 kronor. Av hela antalet under år 1942 beviljade fall, 53,681, skulle nämligen omkring 700 ha varit flerbörder, varav ungefär 150 torde ha förekommit i fall, som erhållit maximibeloppet 300 kronor. Kostnadsökningen i anledning av den förordade särbestämmelsen för flerbörder, 100 kronor per fall, skulle alltså medföra en total utgiftsökning per år av omkring 15,000 kronor.

Under åberopande av det anförda har styrelsen föreslagit, att 1 § andra stycket mödrahjälpsförordningen skall erhålla följande lydelse:

»Mödrahjälp lämnas i den form, som för varje särskilt fall finnes lämpligast, i en eller flera poster, till ett sammanlagt värde av högst fyrahundra kronor. Vid flerbörd må värdet dock uppgå till högst femhundra kronor.»

Beträffande den utgiftsökning, som skulle komma att föranledas av den sålunda förordade höjningen av mödrahjälps maximibelopp, har styrelsen överslagsvis beräknat, att densamma för budgetåret 1944/45 icke torde komma att överstiga 1,000,000 kronor. Därvid har styrelsen utgått från att någon genomgående förskjutning av samtliga mödrahjälpsunderstöd till högre värden icke skulle komma att äga rum.

Yttranden över socialstyrelsens förslag.

Över socialstyrelsens förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, socialvårdskommittén samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.

Statskontoret finner en höjning av mödrahjälps maximibelopp vara ägnad att väcka betänkligheter i nuvarande statsfinansiella läge men har med hänsyn till vad i ärendet förekommit icke ansett sig böra motsätta sig någon förhöjning. Då det svårligen torde kunna undvikas, att maximibeloppets höjning komme att medföra en genomgående förskjutning av samtliga mödrahjälpsunderstöd till högre värden, måste de verkliga kostnaderna i anledning av den av socialstyrelsen föreslagna höjningen av maximibeloppet med 100 kronor enligt statskontorets mening antagas bliva väsentligt större än det av styrelsen beräknade beloppet, 1 miljon kronor. Med hänsyn härtill och under erinran tillika, att kostnaderna för mödrahjälpen städse visat en tendens att stiga till högre belopp än vad som beräknats, anser statskontoret, att höjningen bör begränsas till 50 kronor eller till ett maximibelopp av 350 kronor. Därutöver borde i enlighet med styrelsens förslag medgivas, att värdet av mödrahjälpen vid flerbörd finge höjas ytterligare 100 kronor eller sålunda till 450 kronor. I övrigt ansluter sig statskontoret till vad socialstyrelsen anført om att några undantagsbestämmelser icke böra meddelas för vissa kategorier hjälpbehövande. Statskontoret framhåller vidare vikten av att åtgärder vidtagas för ett nedbringande av tandvårdskostnaderna, särskilt genom folktandvårdens utbyggande.

Medicinalstyrelsen instämmer i socialstyrelsens förslag om höjning av

mödrahjälpens maximibelopp till 400 kronor vid enkelbörd och 500 kronor vid flerbörd.

Socialvårdskommittén erinrar om att frågan om reformerade stödåtgärder för kvinnor vid havandeskap och barnsbörd redan förut vore föremål för kommitténs uppmärksamhet men anser, att då tiden för genomförande av dessa åtgärder ännu icke kan överblickas partiella reformer beträffande nuvarande hjälpformer och då främst en höjning av mödrahjälpens maximibelopp borde övervägas. Efter att ha framhållit, att det hittills medgivna beloppet, 300 kronor, även om hänsyn toges till att ytterligare hjälp erhöles i form av moderskapspenning eller moderskapshjälp, uppenbarligen icke alltid försloge för tillgodoseendet av föreliggande hjälpbehov, fortsätter kommittén:

Av utredningen framgår, att mödrahjälpens medelvärde år 1941 uppgick till 176 kronor och år 1942 till 186 kronor. Antalet fall, där maximibeloppet beviljats, är jämförelsevis ringa. Även om förstnämnda förhållande skulle kunna tillskrivas den av socialstyrelsen anmärkta omständigheten, att vissa mödrahjälpsnämnder på grund av en principiellt felaktig prövning icke utnyttja de möjligheter till behovens täckande, som mödrahjälpsförordningen medger, så synes det i alla fall synnerligen tveksamt, om den föreliggande utredningen giver stöd för ett förslag om en *generell* höjning av mödrahjälpens maximibelopp. Redan nu gällande bestämmelser lämna enligt kommitténs mening utrymme för ett tillgodoseende i större utsträckning än som i praktiken skett av behoven i de enskilda fallen. Även ekonomiska skäl tala mot en reform sådan som socialstyrelsen föreslår. Styrelsen utgår visserligen från att någon genomgående förskjutning av samtliga mödrahjälpsunderstöd till högre värden icke skall äga rum i anledning av maximibeloppets höjning, men all erfarenhet talar enligt kommitténs mening för att en sådan förskjutning icke kan undvikas i praktiken. Det är givetvis omöjligt att förutsäga, vilken kostnadsökning som skulle uppkomma, om socialstyrelsens förslag genomföres, men att den icke kan antagas stanna vid av socialstyrelsen beräknade 1,000,000 kronor finner kommittén uppenbart.

En reform i fråga om mödrahjälpens maximibelopp bör därför enligt kommitténs mening av såväl sakliga som ekonomiska skäl inskränka sig till att öka hjälpmöjligheterna i vissa fall, då behovet är särskilt stort, d. v. s. framför allt i sådana fall där maximibeloppet redan med nuvarande bestämmelser befinnes otillräckligt. Att dessa fall ökat i antal under senare år till följd av levnadskostnadernas stegring torde vara uppenbart. Socialstyrelsen har avböjt från vissa håll framlagda förslag om rätt för styrelsen att efter prövning in casu överskrida hittills gällande maximibelopp under motivering, att det skulle vara svårt att undgå en tillämpning av en dylik bestämmelse i sådan omfattning, att socialstyrelsen finge fungera som mödrahjälpsnämnd för flera tusen mödrahjälpsärenden. Även om dessa farhågor enligt kommitténs mening måste anses i någon mån överdrivna, så torde visst vitsord böra tillerkännas desamma. Över huvud taget skulle det uppstå svårigheter av administrativ art, om socialstyrelsen i någon mera betydande omfattning skulle komma att fungera såsom en beslutande instans i mödrahjälpsärenden. Kommittén kan däremot ej dela socialstyrelsens uppfattning, att det skulle vara uteslutet att tillerkänna mödrahjälpsnämnderna här avsedd befogenhet. Kommittén finner således för sin del en tillfredsställande lösning vara, att mödrahjälpsnämnderna tillerkännas rätt att, där *synnerliga skäl* föreligga, bevilja mödrahjälp till ett sammanlagt värde av högst 400 kronor.

Därest så skulle befinnas lämpligt med hänsyn till lagstiftningens enhetliga tillämpning och ur kontrollsynpunkt, skulle en dylik bestämmelse kunna kompletteras med ett stadgande av innebörd, att vederbörande mödrahjälp-nämnd skulle till socialstyrelsen översända uppgift angående ärende, vari mödrahjälps värde överstigit 300 kronor.

Vid flerbörd bör, såsom socialstyrelsen föreslår, mödrahjälps värde kunna uppgå till högst 500 kronor.

Två ledamöter av kommittén, herrar *Bexelius* och *Wangson*, ha varit så till vida skiljaktiga från övriga i beslutet deltagande ledamöter av kommittén (herrar *Eriksson*, *Hagård*, *Skoglund*, *Wallén*, fru *Nordgren*), att de tillstyrkte socialstyrelsens förslag om en generell höjning av maximibeloppet till 400 kronor. De ha till stöd härför anfört:

Det kan icke anses vara tillfredsställande att i en hjälpform, som bygger på individuell behovsprövning och där den allmänna förutsättningen för att hjälp skall kunna lämnas är, att uppenbart behov av hjälp föreligger, binda den anslagsbeviljande myndigheten med ett extra villkor för att ett belopp närmast under den högsta gränsen skall kunna utgivas. Man kan befara, att tillämpningen från de olika nämndernas sida kommer att bli ojämn även med en noggrann övervakning från socialstyrelsens sida. I somliga fall kanske tillämpningen blir så restriktiv, att belopp över 300 kronor endast mycket sällan kommer att beviljas. Blevet detta fallet är reformen ganska meningslös. I bästa fall komma nämnderna att fatta villkoret som en erinran om att höga belopp ej skola utgivas, därest icke särskilt behov av hjälp av en sådan storleksordning föreligger. En sådan prövning från nämndernas sida är emellertid självfallen även utan att detta särskilda villkor tillfogas.

Det finnes icke anledning befara, att en höjning av maximibeloppet till 400 kronor utan att något särskilt villkor föreskrives skulle medföra en allmän förskjutning uppåt av hela understödsnivån. Det är sålunda självfallet, att den kvinna, som nu fått sitt behov av utrustning eller kostförbättring eller något dylikt tillgodosett med mödrahjälp, t. ex. 50 à 100 kronor, även i fortsättningen skulle komma att få hjälp med samma belopp eller alltså med vad som vid behovsprövningen ansetts erforderligt. Däremot kan det väl tänkas, att mödrahjälp-nämnderna nu i en del fall bevilja belopp, som understiger 300 kronor, trots att behov i själva verket föreligger av högre hjälp, blott därför att det anses att kvinnan likväl icke bör komma upp i den grupp, som erhåller maximibeloppet. Att en höjning sker i sådana fall kan icke anses olämpligt eller innebära någon alltför stor belastning för statskassan, även om det är tänkbart, att den av socialstyrelsen beräknade merkostnaden av en höjning av beloppet från 300 till 400 kronor kommer att visa sig vara något för låg. Vi tillåta oss att härvidlag erinra om att genomsnittliga beloppet av beviljad mödrahjälp icke har stigit så mycket som stegringen av levnadsomkostnaderna.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har anfört:

Den prisstegring, som kriget medfört, anser förbundet väl motivera en höjning av maximibeloppet för mödrahjälpen. Då denna prisstegring emellertid i stort sett ägt rum över hela linjen, delar förbundet uppfattningen, att en höjning icke bör begränsas till att gälla endast sökande, som ha behov av tandvård eller vistelse å mödrahem. Det torde icke vara lämpligt att genom en höjning enbart för dessa vårdformer premiera desamma i förhållande till andra, som kunna vara lika behövliga och nödvändiga. Vad speciellt tandvården beträffar torde det för närvarande finnas en del trakter i vårt land — särskilt i Norrland — där tandvården åt mödrarna på grund av tand-

läkarbristen, de stora avstånden och andra förhållanden icke kan komma till användning i önskvärd omfattning men där befolkningens fattigdom och barnrikedom å ena sidan samt den allmänna prisstegringen å andra sidan gjort behovet av ett ökat maximibelopp i vissa fall mycket kännbart. I sådana trakter skulle befolkningen säkerligen anse det synnerligen orättvist, om ökningen begränsades till att endast avse tandvården. Förbundet tillstyrker i sin helhet det av socialstyrelsen i denna punkt framlagda förslaget.

*Departements-
chefen.*

Redan i proposition till 1942 års riksdag angående anslag till mödrahjälpverksamhet m. m. anförde jag, att den inträdda prisstegringen i och för sig skulle kunna motivera en höjning av mödrahjälpens maximibelopp. Jag framhöll emellertid, att då mödrahjälpens i allmänhet utginge med belopp avsevärt understigande maximibeloppet och därför utrymme för höjning av understödet inom ramen av gällande bestämmelser funnes, jag icke ansåge mig för det dåvarande böra framlägga förslag i sådan riktning.

Det genomsnittliga värdet av mödrahjälpens per beviljad ansökning uppgick ännu för år 1942 icke till högre belopp än 186 kronor. Med hänsyn till att prisnivån under år 1943 icke undergått någon stegring synes alltså i det stora flertalet fall utrymme alltjämt finnas inom den nuvarande maximigränsen för ett hänsynstagande till inträdda prisstegringar. Det bör emellertid observeras, att den allmänna prisstegringen givetvis ökat antalet fall, då maximigränsen tangerats. Antalet sådana fall har sålunda visat en stegring från 12 procent av antalet beviljade ansökningar under första kvartalet 1941 till 20 procent under första halvåret 1943. Den av socialstyrelsen verkställda utredningen visar, att i dessa fall, då maximibeloppet redan uppnåtts, ofta viktiga behov föreligga, som icke kunnat tillgodoses. Särskilt har behovet av tandvård måst eftersättas, men även andra hjälpbehov kunna vara av sådan storlek, att deras tillgodoseende skulle kräva ett överskridande av maximibeloppet. Detta gäller t. ex. vid inackordering å mödrahem och då särskilt kostsamma resor varit erforderliga i samband med förlossningen.

Enligt min mening utgöra sålunda konstaterade förhållanden en motivering för att nu höja maximibeloppet. Att begränsa höjningen till sådana fall, då behov av tandvård eller vissa andra särskilda behov föreligga, synes mig icke lämpligt. Ett sådant stadgande skulle säkerligen av andra mödrar, som ha lika stora hjälpbehov av annat slag, uppfattas som en orättvisa. Icke heller synes det mig lämpligt att begränsa tillämpningsområdet för det höjda maximibeloppet genom någon allmänt inskränkande formulering eller genom att överlämna dessa fall till socialstyrelsens prövning. Det är uppenbart, att den ifrågasatta höjningen av maximibeloppet icke kan motivera en allmän höjning av hjälpbeloppen. Den avser endast att giva utrymme för tillgodoseende av behov, som icke kunna täckas med 300 kronor. I fråga om höjningens storlek ansluter jag mig till socialstyrelsens förslag, att maximibeloppet sättes till 400 kronor eller vid flerbörd 500 kronor.

Fråga angående utsträckning av ansökningstiden i vissa fall.**Frågans tidigare behandling.**

Mödrahjälpförordningen 4 § andra stycket har följande lydelse:

»Mödrahjälp skall, där det kan ske, sökas i god tid före den väntade nedkomsten. Ingives ansökan senare än å sextionde dagen efter barnsbörden, må den icke upptagas till prövning.»

Enligt 1 § fjärde stycket förordningen må mödrahjälp ej avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten. Utan hinder av vad som sålunda stadgas äger dock socialstyrelsen, när särskilda skäl därtill äro, medgiva, att hjälpen må avse jämväl sådan tid.

I mödrahjälpförordningens 4 § andra stycket enligt dess ursprungliga lydelse stadgades endast att ansökan, som ingåves till barnavårdsnämnden senare än å sextionde dagen efter barnsbörden, icke kunde upptagas till prövning. Genom förordning den 31 augusti 1940 infördes tillägget att mödrahjälp, där så kunde ske, skulle sökas i god tid före den väntade nedkomsten.

När detta tillägg gjordes till förordningen, framhöll jag i egenskap av föredragande departementschef, att mödrahjälpansökningarna i stor utsträckning komme mödrahjälpnämnderna för sent tillhanda, huvudsakligen beroende på att de hjälpbehövande alltför sent ingåve sina ansökningar till barnavårdsnämnderna. Han ansåg, att man genom upplysningsverksamhet angående önskvärdheten av att ansökningarna ingåves före barnsbörden torde kunna påräkna en förbättring av förhållandena. Skäl syntes emellertid föreligga att inskräpa denna önskvärdhet genom att i förordningen föreskriva, att mödrahjälp, där så kunde, skulle sökas i god tid före nedkomsten.

Mödrahjälpnämnderna ha från verksamhetens början allmänt tolkat bestämmelsen om sextiodagarsgränsen på så sätt, att om ansökan blott gjorts i laga tid, vederbörande vore oförhindrad att inkomma med förnyad ansökan intill sex månader efter barnets födelse och socialstyrelsen har i sin »Handbok för mödrahjälpverksamheten» godtagit denna praxis.

I motion (II: 197) vid 1943 års riksdag har hemställts om sådan ändring i mödrahjälpförordningen, att ansökan om mödrahjälp må kunna upptagas till prövning jämväl från sökande, som inom sexmånaderstiden åberopar nya omständigheter, inträdda senare än två månader efter barnets födelse, oberoende av att hon icke inom sextio dagar efter barnets födelse ingivit ansökan om mödrahjälp. Som motivering härtill anfördes, bland annat, att lika väl som den, som inom sextiodagarsperioden ingivit ansökan, kunde få nya förhållanden och behov prövade under ytterligare fyra månader, lika väl syntes den, som icke ingivit ansökan under de två första månaderna, böra kunna få en ansökan prövad under de återstående fyra månaderna, om hon nämligen kunde påvisa, att helt nya och ändrade förhållanden inträtt.

Socialstyrelsen har i yttrande över motionen den 15 mars 1943 avstyrkt densamma. Styrelsen erinrade om att ett av skälen för mödrahjälps tillkomst vore dess syfte att motverka aborter. Av bland annat denna anledning vore det av stor vikt, att de blivande mödrarna komme i förbindelse

med barnavårdsnämnderna på ett mycket tidigt stadium av havandeskapet. Det vore också synnerligen betydelsefullt, att mödrarna i god tid hänvisades till den förebyggande mödra- och barnavårdens organ samt att ärendena kunde bli utredda och handlagda i så god tid att hjälpen verkligen bleve insatt vid den tidpunkt, då den gjorde den största nyttan. Styrelsen och mödrahjälpnsnämnderna hade strävat efter att förmå mödrar och barnavårdsnämnder att handla i enlighet med de nämnda riktlinjerna. En tydlig tendens till förbättring i detta avseende kunde också iakttagas, men särskilt på landsbygden syntes man ännu på vissa håll anse det vara tillfredsställande, att ansökningarna inkomme omedelbart före sextiodagarsperiodens utgång. Församlingar mot bestämmelserna om ansökningstiden berodde tydligen många gånger på att mödrarna bibringats den uppfattningen, att ingen brådska med ansökningarnas ingivande föreläge.

Styrelsen framhöll slutligen i sitt nämnda yttrande, att en uppluckring av ifrågavarande bestämmelse skulle försvåra myndigheternas strävan att få mödrahjälpansökningarna ingivna i god tid före barnsörden samt äventyra resultatet av det redan nedlagda arbetet därpå.

Andra lagutskottet anförde i sitt utlåtande nr 34 beträffande denna fråga följande:

Enligt utskottets mening är det otvivelaktigt, att den nuvarande absoluta gränsen av sextio dagar efter barnsörden för ingivande av ansökan om mödrahjälp kan medföra ogynnsamma verkningar i sådana fall, då behov av hjälp uppkommit först efter utgången av nämnda tid. Det synes icke alltid vara förenat med rättvisa och billighet, att i dylika fall rätten till sådan mödrahjälp, som avser tiden efter sextiodagarsperiodens utgång, skall vara beroende av att ansökan ingivits före periodens utgång, vid vilken tid kanske icke något som helst behov av hjälp förelegat eller kunnat förutses. Den nuvarande ordningen kan medföra en ökning av mödrahjälpens ärendenas antal därigenom, att mödrarna, för att icke förlora sin rätt, ingiva ansökan före det sextio dagar förflutit från barnsörden även i sådana fall, där det är uppenbart, att något behov av hjälp icke föreligger vid denna ansökans ingivande.

Föruu utskottet delar socialstyrelsens uppfattning, att det är av vikt att ansökningarna ingivas så tidigt som möjligt, anser utskottet likväl, att de nu berörda olägenheter, som gällande ordning medför, motivera en utredning av frågan, huruvida och i vilka fall ansökningar må kunna ingivas senare än sextio dagar efter nedkomsten. Möjligen kan förevarande problem lösas genom en befogenhet för socialstyrelsen att för varje särskilt fall under vissa förutsättningar medgiva dispens från förordningens stadgande om tiden för ansökans ingivande.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen.

Socialstyrelsens utredning.

Det förut omförmälda, åt socialstyrelsen lämnade utredningsuppdraget avsåg även förevarande fråga. Socialstyrelsen har inhämtat yttranden från samtliga mödrahjälpnsnämnder över det i förutnämnda motion framförda förslaget. Tjuguen nämnder ha tillstyrkt en sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att möjlighet öppnas att få en ansökan, som ingives senare än 60 dagar efter nedkomsten, prövad därest förändrade förhållanden inträtt.

En del av dessa nämnder föreslå, att dispensrätt i detta avseende lämnas åt socialstyrelsen, medan andra anse att dylika frågor böra prövas av nämnderna själva. Några nämnder föreslå, att ansökan utan någon inskränkning får göras under hela den tid, mödrahjälpen kan avse, d. v. s. intill sex månader efter nedkomsten. Nio nämnder ha avstyrkt förslaget om utsträckning av ansökningstiden under återopande av i huvudsak samma skäl, som socialstyrelsen anfört i sitt yttrande över motionen.

Socialstyrelsen vidhåller sitt avstyrkande av förslaget samt anför:

Utöver de skäl, som återopats i styrelsens yttrande över motionen, må framhållas frågans uppenbarligen ytterst ringa betydelse. Av de trettioen mödrahjälpnsnämnderna ha endast två anmält sig ha kommit i beröring med något fall av ifrågavarande art. Det är sannolikt, att om det förekommit något dylikt fall, nämnderna icke skulle ha underlåtit att omnämna detta förhållande i samband med denna utredning och ha bringat önskemålet av en ändring till styrelsens kännedom i samband med de aktuella fallen på sätt som skett beträffande andra ömmande fall, då författningens bestämmelser lagt hinder i vägen för att bevilja mödrahjälp. I stället ha fem nämnder, och däribland den i Norrbottens läns landstingsområde, som har det ojämförligt största antalet ansökningar per år — 1942 över 4,500 — uttryckligen upplyst om att de icke känna till några fall av denna art.

Socialstyrelsen finner det mindre lämpligt att för de få undantagsfall, som här kunna komma ifråga, vidtaga en ändring, som enligt styrelsens mening kan få till följd att verksamhetens sunda utveckling äventyras.

Därest Kungl. Maj:t skulle vara av den uppfattningen att en ändring i enlighet med motionärernas förslag dock bör genomföras, får socialstyrelsen uttala *dels* att författningsbestämmelserna böra erhålla en synnerligen restriktiv utformning *och dels* att dispensrätten bör förbehållas socialstyrelsen.

Yttrandena.

Statskontoret ansluter sig till vad socialstyrelsen anfört i denna fråga och avstyrker alltså den föreslagna ändringen.

Medicinalstyrelsen vitsordar den stora betydelsen av att ansökningarna om mödrahjälp ingivas i god tid, så att barnavårdsnämnderna tidigt komma i kontakt med de blivande mödrarna, men anför vidare:

Medicinalstyrelsen har svårt att förstå socialstyrelsens farhåga att en följd av den föreslagna uppmjukningen av bestämmelserna skulle bli, att ansökningarna komme att ingivas på en allt senare tidpunkt, då här måste föreligga så speciella omständigheter för att ansökningen skulle kunna upptas till prövning. Det visar sig ju också, som socialstyrelsen även framhåller, att det är sällan som dylika fall förekomma. Även detta framhåller socialstyrelsen som ett motiv för att någon ändring i förordningen till denna del icke skall vidtagas. Medicinalstyrelsen kan likväl icke finna det rättvist, så länge praxis är den, att en person, som inlagt ansökan men fått den avslagen, sedermera kan göra en förnyad ansökan efter ansökningstidens utgång, att icke denna möjlighet skall stå även andra personer till buds, som av omständigheternas makt råkat i ekonomiska svårigheter sedan två månader förflutit efter barnets födelse.

På de anförda skälen tillstyrker medicinalstyrelsen, att socialstyrelsen erhåller en restriktivt utformad rätt att meddela dispens för prövning av ansökningar om mödrahjälp intill sex månader efter barnets födelse.

Socialvårdskommittén har icke något att erinra mot socialstyrelsens förslag i denna del.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anför härom:

Förbundet delar socialstyrelsens uppfattning att någon lagändring för de få undantagsfall, som här kunna komma i fråga, knappast torde vara lämplig. Genom sin stränga utformning har den nu gällande bestämmelsen, att ansökan om mödrahjälp icke upptages till prövning om densamma ingives senare än å sextionde dagen efter barnsbörden, säkerligen medverkat till att mödrarna icke dröja alltför länge med ansökningarnas ingivande. En uppluckring av bestämmelsen skulle — såsom socialstyrelsen framhållit — säkerligen försvåra myndigheternas strävan att få ansökningarna ingivna i god tid före barnsbörden, varigenom mödrahjälpnsnämnderna skulle erhålla minskade möjligheter att bestämma hjälpen på sådant sätt och på sådana villkor, att densamma kommer till största nytta både för moder och barn.

*Departements-
chefen.*

I likhet med socialstyrelsen finner jag det vara av stor vikt att inga åtgärder vidtagas, som kunna motverka myndigheternas strävanden att få vederbörande att ingiva sina ansökningar om mödrahjälp i så god tid som möjligt. Ur denna synpunkt synes det icke vara lämpligt att utsträcka tidsfristen för ingivandet av dylik ansökan ända till utgången av den tidsperiod, som hjälpen kan avse. Emellertid synes det mig rimligt att möjlighet öppnas för den, som kan visa godtagbart skäl för att hon icke sökt mödrahjälp inom den nu föreskrivna tiden av 60 dagar efter nedkomsten, att få sin ansökan prövad, därest den ingives inom ytterligare 15 dagar efter utgången av den normala tidsfristen. Prövningen, huruvida dylika skäl förelegat, torde böra uppdragas åt socialstyrelsen. Ett stadgande av den sålunda antydda innebörden synes icke kunna medföra några risker för en allmän försening av ansökningarna, då vederbörande icke med säkerhet kan påräkna att få sin ansökan prövad, om den ingives efter 60-dagarsfristens utgång.

Rätt för barnavårdsnämnd att utse en delegation för behandling av mödrahjälpssärenden.

Enligt nuvarande bestämmelser åligger det barnavårdsnämnden att snarast möjligt till mödrahjälpnsnämnden avgiva yttrande över inkommen ansökan. Vid tillstyrkan skall barnavårdsnämnden även föreslå lämpliga hjälpåtgärder. Beredningen av dessa ärenden kan av barnavårdsnämnden uppdragas åt en särskild delegation, men dennas beslut måste alltid godkännas av barnavårdsnämnden. Endast i Stockholm har det med hänsyn till föreskrifter i den av Kungl. Maj:t för barnavårdsnämnden i staden fastställda instruktionen ansetts möjligt att uppdraga åt en delegation att utöva nämndens beslutanderätt i dessa frågor.

I motion (II: 198) till 1943 års riksdag hemställdes om sådan ändring av mödrahjälpsförordningen, att barnavårdsnämnd får rätt att uppdraga åt särskild delegation att till mödrahjälpnsnämnd inkomma med förslag i anledning av ansökan om mödrahjälp. Som motivering härtill anfördes, att svårigheter inom vissa kommuner föreläge att få barnavårdsnämnderna samlade till regel-

bundna sammanträden och att det låge i sakens natur, att om mödrahjälpen skulle ha åsyftad verkan densamma borde komma moder och barn till del på ett så tidigt stadium som möjligt. I motionen framhölls, att delegationen borde bestå av två eller tre personer och att dess beslut borde vara gällande utan barnavårdsnämndens godkännande endast om delegationen vore enhällig.

Socialstyrelsen tillstyrkte i yttrande över motionen den föreslagna ändringen men ifrågasatte om icke en bestämmelse av denna art borde intagas i barnavårdslagen i stället för, som i motionen föreslagits, i mödrahjälpförordningen.

Andra lagutskottet anförde i anledning av motionen:

Ehuru av principiella skäl betänkligheter kunna resas mot att överlåta barnavårdsnämnds beslutanderätt till vissa av nämndens ledamöter, vill utskottet, som anser den i motionen föreslagna anordningen i vissa fall kunna medföra en snabbare handläggning av mödrahjälpärenden, likväl förorda en utredning beträffande frågan, om och i vilken utsträckning särskild bland nämndens ledamöter utsedd delegation må erhålla befogenhet att i förevarande ärenden handla å nämndens vägnar.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen och det ifrågavarande spörsmålet omfattades även av det åt socialstyrelsen överlämnade utredningsuppdraget.

Samtliga mödrahjälpsnämnder utom en ha i sina till socialstyrelsen avgivna yttranden i denna fråga tillstyrkt förslaget. En nämnd har avstyrkt detsamma med motivering, att det vore principiellt betänkligt att beslutanderätten i dessa frågor undandroges barnavårdsnämnden och i stället anförtröddes en delegation inom densamma. Även en del mödrahjälpsnämnder, som tillstyrkt förslaget, ha framhållit vikten av att dessa ärenden i största möjliga utsträckning behandlades av hela nämnden eller att delegationens beslut skulle gälla endast om dess medlemmar vore eniga. I vissa yttranden har vidare föreslagits, att delegationens beslut borde anmälas på följande sammanträde med nämnden.

Efter att ha erinrat om att socialvårdskommittén i sitt betänkande angående socialvårdens organisation m. m. (statens off. utredn. 1942: 56) föreslagit, att barnavårdsnämnden skulle ha rätt att uppdraga åt en delegation att å nämndens vägnar avgiva vissa yttranden och vidtaga vissa åtgärder av mindre vikt anför *socialstyrelsen* vidare:

Socialstyrelsen vill för sin del ytterligare understryka nödvändigheten av att mödrahjälpansökningarna behandlas så snabbt som möjligt. Ehuru vissa mödrahjälpsnämnder uttryckt sin tillfredsställelse med barnavårdsnämndernas handläggning finns det dock många, som funnit brister därutinnan. Socialstyrelsens egen erfarenhet har också givit vid handen att barnavårdsnämnderna i vissa — dessbättre med tiden allt färre — kommuner ännu icke fått klart för sig nödvändigheten att handlägga dessa ärenden på ett ur snabbhetssynpunkt tillfredsställande sätt. Till en del synes detta bero på att man ansett det vara för omständligt att kalla barnavårdsnämnden till sammanträde för ett fåtal mödrahjälpansökningars behandling.

Socialstyrelsen vill alltså tillstyrka att barnavårdsnämnderna erhålla rätt att överlåta beslutanderätten i mödrahjälpärenden på en inom nämnden utsedd delegation.

Vederbörande barnavårdsnämnd bör äga befogenhet att själv bestämma antalet ledamöter och suppleanter. Förhållandena i kommunerna äro så skiftande, att man icke bör fastlåsa delegationens medlemsantal i författningen. Antalet ledamöter bör emellertid vara minst tre. Man torde kunna utgå ifrån, att kvinnlig representation alltid kommer att finnas i delegationen utan att detta särskilt skall behöva föreskrivas. Det synes icke nödvändigt, att delegationens ledamöter skola behöva vara eniga vid besluts fattande, men delegationen bör icke vara beslutför med mindre än flera än hälften av ledamöterna eller i det fall antalet sådana uppgår till tre, alla äro närvarande. Styrelsen vill erinra om bestämmelsen i 4 § barnavårdslagen att särskild föredragande i mödrahjälpsärenden, som blivit utsedd av barnavårdsnämnd, äger, även då han ej är ledamot i nämnden, rätt att deltaga i överläggningarna rörande sådana ärenden samt att, där han så begär, få sin mening antecknad till protokollet. Samma befogenheter böra tillkomma särskild föredragande även ifråga om delegationens överläggningar och beslut. Delegationen bör givetvis i vanlig ordning föra protokoll över vilka ledamöter, som närvarit, samt över behandlade ärenden och fattade beslut. Barnavårdsnämnden bör erhålla rätt att i samband med beslut om delegations tillsättande meddela bestämmelser angående ledamöternas i delegationen tjänstgöringstid och andra föreskrifter, som kunna anses erforderliga.

Under återopande av det anförda och med erinran om att den av socialvårdskommittén föreslagna mera genomgripande reformen på ifrågavarande område uppenbarligen torde låta vänta på sig har socialstyrelsen föreslagit, att i barnavårdslagen införes ett stadgande, betecknat 8 a §, med följande lydelse.

»Barnavårdsnämnd må uppdraga åt en inom nämnden vald delegation att å nämndens vägnar vidtaga åtgärd, som åligger nämnden jämlikt 5 § förordningen om mödrahjälp.

Delegation skall bestå av minst tre ledamöter och det antal suppleanter, som nämnden finner lämpligt. Ärende må icke hos delegation företagas till avgörande, såvida ej flera ledamöter än hälften av hela antalet eller, därest delegation består av tre ledamöter, alla äro tillstädes.

I samband med beslut om delegations tillsättande skall nämnden meddela bestämmelser angående ledamöternas tjänstgöringstid, ävensom i avseenden, som eljest finnas erforderliga.

Vad i 4 § 2 stycket stadgas angående särskild föredragande i mödrahjälpsärenden skall äga motsvarande giltighet vid delegations sammanträde.»

Remissmyndigheterna ha tillstyrkt eller lämnat utan erinran socialstyrelsens förslag i denna del.

*Departements-
chefen.*

Det är uppenbarligen av stor betydelse, att ansökningarna om mödrahjälp bli prövade så snabbt som möjligt. Då det visat sig, att i vissa kommuner svårigheter förefunnits att sammankalla barnavårdsnämnden till sammanträden så ofta som önskvärt vore för mödrahjälpsärendenas skyndsamma behandling, finner jag det vara påkallat att vidtaga åtgärder för att råda bot härpå. I detta avseende har föreslagits, att barnavårdsnämnden skulle äga att uppdraga åt en inom nämnden utsedd delegation att å nämndens vägnar avgiva yttrande över ingiven ansökning om mödrahjälp samt att avgiva förslag till

lämpliga hjälpåtgärder. Enligt socialstyrelsens förslag skulle en särskild bestämmelse härom införas i barnavårdslagen. Då det emellertid torde finnas även andra ärenden av brådskande beskaffenhet, som lämpligen skulle kunna anförtros åt en dylik delegation, kunde det ifrågasättas, huruvida icke frågan om dylik delegationsrätt borde upptagas i ett större sammanhang. Så har även skett i socialvårdskommitténs betänkande angående socialvårdens organisation m. m., i vilket betänkande föreslagits dylik delegationsrätt för bland annat barnavårdsnämnd i vissa närmare angivna ärenden av mindre vikt. Då det emellertid är ovisst, när socialvårdskommitténs förslag kan komma att förverkligas, samt det är angeläget att åtminstone i mödrahjälsfallen möjliggöra en snabbare behandling av ärendena, synes mig anledning föreligga att i förevarande sammanhang vidtaga sådan ändring i barnavårdslagen, att barnavårdsnämnden får möjlighet att tillsätta en delegation för det ifrågasatta ändamålet. Med hänsyn till den ur barnavårdslagens synpunkt strängt begränsade räckvidd, som ett dylikt stadgande skulle erhålla, synas några detaljerade föreskrifter i ämnet icke böra meddelas. I lagen torde därför blott böra upptagas en föreskrift om att ärenden, som avses i 5 § förordningen om mödrahjälp, må uppdragas åt en inom barnavårdsnämnden vald delegation å minst tre ledamöter samt att för beslutförhet inom delegationen kräves, att mer än halva antalet ledamöter, dock minst tre, är tillstädes. Det lärer sålunda kunna överlåtas åt nämnden att efter eget bedömande avgöra, för vilken tidsperiod delegationen skall utses, och att lämna de övriga föreskrifter rörande dess tjänstgöring, som kunna erfordras. Att föreskrifterna om rätt för särskild föredragande i mödrahjälsärenden att närvara vid sammanträde m. m. samt om förande av protokoll skola tillämpas även i fråga om delegationens sammanträden torde utan särskild föreskrift vara klart. De erforderliga bestämmelserna torde lämpligen kunna infogas såsom ett nytt moment i 9 § barnavårdslagen.

Vissa andra förslag till ändringar i mödrahjälsförordningen.

I sammanhang med de frågor, rörande vilka 1943 års riksdag påkallat utredning, har socialstyrelsen jämväl upptagit till behandling vissa andra frågor om ändringar i mödrahjälsförordningen.

Utsträckning i visst fall av den tid mödrahjälsen må avse.

Enligt den ursprungliga lydelsen av mödrahjälsförordningen stadgades, såsom förut nämnts, i 1 § fjärde stycket, att mödrahjälsen icke finge avse tid, som infölle senare än sex månader efter nedkomsten. Genom författningsändring den 31 augusti 1940 infördes emellertid en rätt för socialstyrelsen att, när särskilda skäl därtill äro, medgiva dispens från denna bestämmelse.

Antalet dispensansökningar visar en starkt stigande tendens och var för år 1941 209, för år 1942 360 och för de tio första månaderna av år 1943 618. Praktiskt taget samtliga ansökningar ha avsett hjälp till tandvård.

Socialstyrelsen anför härom:

Anledningen till den kraftiga stegringen av antalet dylika ärenden synes till en del vara att söka i vissa krisföreteelser, såsom svårigheter för många kvinnor att lämna hemmen för besök hos tandläkaren då männen varit inkallade, samt sämre kommunikationsmöjligheter. Men till en icke ringa del beror överskridandet av sexmånaderstiden på den svåra bristen på tandläkare, ytterligare skärpt genom inkallelser av dessa läkare. Följden blir, att patienterna icke hinna behandlas så snabbt som önskvärt vore. Såväl från vissa mödrahjälpssnämnder som från tandläkarhåll har därför uttryckts önskemål om att tandvård måtte få utsträckas till nio månader efter barnets födelse. Därvid har från läkarhåll även framhållits, att en dylik förlängning måste förordas även ur rena behandlingssynpunkter.

Under återopande av att de svårigheter, som följa av bristen på tandläkare, torde fortsätta under en avsevärd tid framåt ävensom av de berörda behandlingssynpunkterna har socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen föreslagit, att 1 § fjärde stycket mödrahjälpförordningen erhåller följande avfattning:

»Mödrahjälp må ej avse tid, som infaller senare än sex månader eller, där fråga är om hjälp till tandvård, nio månader efter nedkomsten. Socialstyrelsen äger dock, när särskilda skäl därtill äro, medgiva undantag från vad sålunda stadgats.»

Rätt till mödrahjälp och moderskapspenning för kvinnor, som intagits å anstalt för sinnessjuka.

Enligt 2 § 3 stycket mödrahjälpförordningen gäller, att mödrahjälp icke må lämnas till kvinna, som är intagen å straffanstalt eller vissa därmed jämförliga anstalter eller å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka eller kroniskt sjuka. Samma regel gäller för moderskapspenningen (2 § andra stycket förordningen om moderskapspenning).

Socialstyrelsen anför härom:

Anledningen till den refererade bestämmelsen torde vara att man räknat med att ifrågavarande mödrar och deras barn skulle erhålla nödig försörjning och utrustning genom anstalternas försorg. Man synes här ha räknat med att för samtliga ifrågavarande kategorier föreligger ett stadigvarande vårdbehov. Detta torde emellertid i fråga om de sinnessjuka ofta icke vara fallet. Anledning saknas att jämställa sådana kvinnor, som på grund av ett kortvarigt sjukdomstillstånd i samband med havandeskap och barnsbörd blivit intagna på sinnessjukhus, med övriga i bestämmelsen uppräknade kvinnokategorier.

Överläkaren vid Ryhovs sjukhus, Hillevi Löfvendahl, har i skrivelse den 22 september 1943 till mödrahjälpssnämnden i Jönköpings läns landstingsområde påtalat det otillfredsställande i nuvarande bestämmelser. Författningens obilliga följder synas mest uppenbara i det fallet att modern vårdas å anstalt medan barnet vistas i hemmet. Mödrahjälp får då icke beviljas till exempelvis barnets utrustning.

Självfallet föreligger ett stadigvarande vårdbehov å sinnessjukhus för många kvinnor. Den föreslagna ändringen får emellertid betydelse praktiskt taget endast för den kategori, som på grund av exempelvis s. k. havandeskapssykos tillfälligt vårdas på dessa sjukhus. Utsikterna till hälsa för dem äro goda och sjukdomstiden brukar icke vara lång.

På grund av vad sålunda anförts har socialstyrelsen föreslagit, att ordet »sinnessjuka» utgår ur 2 § tredje stycket mödrahjälpförordningen och ur 2 § andra stycket förordningen om moderskapspenning.

Behörighet att utfärda intyg om havandeskap.

Enligt 4 § mödrahjälpförordningen och 6 § förordningen om moderskapspenning skall vid ansökan om mödrahjälp eller moderskapspenning, som göres före nedkomsten, fogas av läkare eller barnmorska utfärdat intyg, att kvinnan är havande och, såvitt angår ansökan om moderskapspenning, att havandeskapet är längre framskridet än i åttonde månaden. Göres dylik ansökan efter nedkomsten skall den vara åtföljd av intyg, att kvinnan fött barn. Dylikt intyg kan utfärdas, förutom av läkare eller barnmorska, även av annan känd och trovärdig person.

Enligt kungörelse den 13 juni 1941 (nr 434) angående ersättning för intyg, som nyss nämnts, föreligger skyldighet för bland andra distriktssköterska och sjuksköterska vid mödra- och barnavårdscentral eller -station att avgiftsfritt utfärda dylika intyg.

Socialstyrelsen har nu föreslagit, att sådan ändring företages i 4 § tredje stycket mödrahjälpförordningen samt 6 § andra stycket förordningen om moderskapspenning, att jämväl distriktssköterska och sjuksköterska vid mödra- och barnavårdscentral eller -station bliva behöriga att utfärda intyg om havandeskap för ansökan om mödrahjälp eller moderskapspenning.

Yttranden över dessa förslag.

Statskontoret, som icke funnit anledning att göra något uttalande annat än i fråga om utsträckning av hjälptiden för tandvård, har icke ansett tillräckliga skäl vara förebragta för den av socialstyrelsen föreslagna ändringen i denna del och anför härom:

Den ökning av antalet dispensfall, som förekommit under de två senaste åren, torde huvudsakligen bero på att bristen på tandläkare, såsom socialstyrelsen själv framhållit, blivit skärpt genom inkallelser. Det torde knappast vara välbetänkt att av denna anledning, som uppenbarligen sammanhänger med rådande krisförhållanden och således är av övergående natur, vidtaga den föreslagna författningsändringen. Statskontoret avstyrker därför förslaget i denna del.

Medicinalstyrelsen tillstyrker förslagen och anför särskilt beträffande förslaget om upphävande av den nuvarande undantagsbestämmelsen för kvinnor, som äro intagna å anstalt för sinnessjuka:

Denna bestämmelse träffar främst personer med tillfälliga rubbningar under graviditet och laktation. Att utesluta dessa personer från erhållande av mödrahjälp synes medicinalstyrelsen icke vara riktigt. Barnet är ofta under denna period, då modern är sjuk, i särskilt behov av ekonomiskt stöd. I detta sammanhang vill medicinalstyrelsen påminna om, att de varaktigt sinnessjuka enligt de bestämmelser, som gälla, kunna vägras mödrahjälp. Föreskrifter härom finnas i socialstyrelsens handbok för mödrahjälpssamheten.

Socialvårdskommittén har lämnat förslagen utan erinran.

Bihang till riksdagens protokoll 1944. 1 saml. Nr 28.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har tillstyrkt förslagen om utsträckning av hjälptiden och om behörighet att utfärda intyg samt anför i övrigt:

Kvinnor, som på grund av s. k. havandeskapspsykos tillfälligt vårdas å sinnessjukhus, böra givetvis icke utestängas från mödrahjälp. Inom förbundets styrelse har emellertid framhållits det mindre lämpliga i, att även andra å anstalt vårdade sinnessjuka mödrar genom den nu föreslagna lagändringen skulle kunna erhålla sådan hjälp. I båda fallen uppkommer frågan, huruvida mödrahjälp skulle kunna utgå till täckande av vårdkostnaden å anstalten. I de förstnämnda fallen har anstaltsvården ju direkt föranletts av havandeskapet, varför frågan i dessa fall bör kunna besvaras jakande. Då det gäller andra sinnessjuka mödrar än dem, som lida av havandeskapspsykos, torde svaret utfalla på annat sätt. Därest man utgår från ordalydelsen i 1 § mödrahjälpsförordningen, synas mödrahjälpsmedel knappast få anslås till sådant ändamål.

*Departementis-
chefen.*

Den år 1940 införda rätten för socialstyrelsen att meddela dispens från bestämmelsen, att mödrahjälpen icke får avse tid, som infaller senare än sex månader efter nedkomsten, har kommit till användning i tämligen stor omfattning, huvudsakligen i fall, då behov av tandvård förelegat. Anledningen härtill har visserligen i viss mån varit att hänföra till krisbetingade förhållanden, främst militärinkallelserna och bristen på tandläkare, men även under normala förhållanden torde det föreligga ett verkligt behov av utsträckning av hjälptiden såvitt angår tandvårdsfallen. Dels har nämligen hela amningstiden en ogynnsam inverkan på tänderna och dels kan det under denna tid ofta föreligga svårigheter för mödrarna att besöka tandläkare. På grund härav vill jag ansluta mig till socialstyrelsens förslag, att hjälptiden såvitt angår tandvård utsträcker till nio månader.

Det torde vara uppenbart, att kvinnor som på grund av tillfälliga sinnesrubbingar i samband med havandeskap och under amningstiden intagits å anstalt för sinnessjuka icke böra utestängas från mödrahjälp och moderskapspenning. Att kvinnor, som varaktigt intagits å sinnessjukanstalter, få barn torde höra till sällsyntheterna. Under sådana förhållanden synes det vara riktigast att, såsom av socialstyrelsen föreslagits, den i förordningarna om mödrahjälp och om moderskapspenning intagna undantagsbestämmelsen för kvinnor, intagna å anstalt för sinnessjuka, upphäves.

I fråga om behörigheten att utfärda intyg om havandeskap torde det vara praktiskt att, såsom socialstyrelsen föreslagit, anförtro denna uppgift även åt distriktssköterskor och sjuksköterskor, anställda vid mödra- eller barnavårdscentral. Man torde kunna utgå ifrån att dylika intyg i tveksamma fall utfärdas endast med stöd av läkarundersökning. För likformighetens skull torde motsvarande ändring böra göras även i förordningen om erkända sjukkassor.

Författningsändringarna torde böra träda i kraft den 1 juli 1944. Ändringarna i förordningen om mödrahjälp torde emellertid icke böra tillämpas i fall då barnsbördens ågt rum före nämnda dag.

Föredragande departementschefens hemställan.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga inom socialdepartementet upprättade förslag till

- 1) *förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 339) om mödrahjäl,*
- 2) *förordning om ändrad lydelse av 2 och 6 §§ förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning,*
- 3) *lag om ändrad lydelse av 9 § lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag) samt*
- 4) *förordning om ändrad lydelse av 32 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan-Erik Stenius.
